

دانش و پژوهش در روان‌شناسی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

شماره بیست و یکم و بیست و دوم - پاییز و زمستان ۱۳۸۳

صص ۱۲ - ۱

ساخت و اعتباریابی پرسشنامه سنجش رویدادهای فشارزای زندگی دانش آموزان پسر دبیرستانهای شهرستان اهواز

هادی کجیاف نژاد^۱ - بهمن نجاریان^۲

پژوهشگاه حسین شکرکن آت روشنی

رئیس‌جمهور مجمع علوم انسانی

چکیده

هدف اصلی این تحقیق ساخت و اعتباریابی پرسشنامه‌ای برای سنجش رویدادهای فشارزای زندگی دانش‌آموزان پسر دبیرستانهای شهرستان اهواز بوده است. نمونه این پژوهش شامل ۴۶۶ دانش‌آموز پسر پایه‌های مختلف در رشته‌های ریاضی، تجربی و علوم انسانی بوده که از طریق نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای از میان دانش‌آموزان نواحی آموزش و پرورش شهرستان اهواز انتخاب شدند. در اولین گام تحقیق، براساس نظرات دانش‌آموزان یک پرسشنامه مقدماتی ۷۸ ماده‌ای مربوط به فشارزاهای مؤثر بر دانش‌آموزان تهیه شد. سپس با استفاده از روش آماری تحلیل عوامل با روش مؤلفه‌های

۱- عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بهبهان

۲- استاد گروه روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

۳- استاد گروه روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

اصلی و چرخش متعامد یک ساختار دو عاملی (۲۳ ماده روی عامل اول یعنی فشارزاهای تحصیلی و ۱۴ ماده روی عامل دوم یعنی فشارزاهای غیر تحصیلی) استخراج گردید. بدین ترتیب پرسشنامه ۳۷ ماده‌ای رویدادهای فشارزای زندگی دانش‌آموزان (نوجوان) ساخته شد که از ضرایب پایایی (بازآزمایی و همسانی درونی) رضایت بخشی برخوردار است. همچنین برای ارزیابی اعتبار مقیاس رویدادهای فشارزای زندگی نوجوانان (ALEI) علاوه بر روش روایی سازه (تحلیل عوامل) از اجرای همزمان پرسشنامه با خرده‌مقیاس شکایت جسمانی چک‌لیست SCL-90 و پرسشنامه اضطراب عمومی ANQ استفاده شده است. نتایج تحلیل آماری حاصل از تحلیل عوامل نشان داد که با استفاده از پرسشنامه ALEI به‌عنوان یک ابزار پایا و معتبر می‌توان به سنجش فشارزاهای دانش‌آموزان پرداخت و همچنین یافته‌های تحقیق نشان داد که دانش‌آموزان نوجوان دبیرستانی در تجربیات یک سال گذشته خود با فشارهای روانی متعددی مواجه شده بودند.

کلید واژه‌ها: رویدادهای فشارزای زندگی نوجوانان، مقیاس سنجش رویدادهای فشارزای زندگی نوجوانان، فشارزاهای تحصیلی، فشارزاهای غیر تحصیلی.

مقدمه

امروزه سرعت تغییرات و تحولات اجتماعی و پیچیدگی‌های جاری جهان شرایطی را ایجاد کرده است که فشارهای روانی به‌عنوان بخشی اجتناب‌ناپذیر از زندگی روزمره انسانها در آمده است و بیش از پیش توجه کارشناسان بهداشت روانی را به‌خود جلب کرده است. به تعبیر هانس سلیه (۱۹۸۲) انسان پیوسته در حالت فشار روانی به‌سر می‌برد. به‌عبارتی همه انسانها در هر موقعیتی که هستند در زندگی روزمره در معرض انواع فشارهای روانی قرار دارند. در نتیجه با توجه به عوارض نامطلوب استرس و صدمات شدیدی که از این جهت بر عملکرد انسانها در زمینه‌های مختلف وارد می‌شود الگوهایی برای تبیین چگونگی ارتباط فشار روانی و واکنش‌هایی که فرد در برابر آن نشان می‌دهد مطرح شده است. هولمز و راهه (۱۹۶۷) در مورد اولویت دادن به اتفاقات و حوادث و تغییرات مهم زندگی از ۵۰۰۰ نفر سؤالاتی نمودند و براساس آن مقیاس

معروف هولمز و راهه را برای اندازه‌گیری درجه اهمیت وقایع مهم زندگی ابداع کردند (که در واقع منشأ ایده‌هایی شد که باعث گردید محقق در صدد ساخت ابزاری برای سنجش استرس برآید). در حالی‌که هانس سلیه (۱۹۸۲) نظریه‌اش نقطه مقابل نظریه هولمز و راهه است و به جای تأکید بر محرک وارد شده، متمرکز بر پاسخ می‌باشد و معتقد است نوع محرک خیلی مهم نیست، آنچه مهم است واکنش فرد است. به نظر دورنوند و همکاران (۱۹۸۲) کانون توجه فشار روانی بر تأثیر وقایع مهم فشارزای زندگی است و این واقعیت ممکن است باعث تغییرات نامطلوب در عملکرد و رشد روانی اجتماعی شود و رابطه قوی با میزان ابتلای به بیماریهای جسمانی و روانی دارد. همچنین الیوت و ايسدورفر (۱۹۸۲) معتقدند تأثیرات محیطی به عنوان منابع فشار سبب می‌شوند که افراد نسبت به آنها از خود واکنش نشان دهند. لازاروس و فولکمن (۱۹۸۴)؛ و لازاروس (۱۹۸۷)، بیشترین تأکید را بر شرایط بیرونی یا وقایع روزمره به عنوان عوامل فشارزا دارند. لازاروس مسأله سازگاری را مطرح می‌کند که من چگونه می‌توانم با این موقعیت فشارزا کنار بیایم. به عبارت دیگر ما تواناییهای خود را در مقابله با فشار روانی مورد ارزیابی قرار می‌دهیم (نقل از پولادی ری شهری، ۱۳۷۴).

تحقیق حاضر در مورد فشارزاهای دوران نوجوانی می‌باشد که مرحله مهمی از زندگی است که با فشارهای روانی خاصی همراه است. به عبارتی دیگر خود افراد نیز می‌توانند مولد فشار روانی باشند چون در دوره نوجوانی تغییرات زیادی در عملکرد زیستی، شناختی، اجتماعی و عاطفی ایجاد می‌شود. بنابراین برای فهم ماهیت فشار روانی در دوره نوجوانی تمام این جهات باید مورد توجه قرار گیرد. در این رابطه دو دیدگاه که در واقع در مقابل هم می‌باشند مطرح شده است، نخستین دیدگاه را در مورد فشار روانی در دوره نوجوانی هال (۱۹۴۴؛ نقل از احدی و محسنی، ۱۳۷۰) و سپس بلاس،^۱ (۱۹۶۳؛ نقل از گروسی فرشی، ۱۳۷۱) مطرح کردند، چرا که هر دو معتقد بودند تغییرات دوران بلوغ شکاف عظیمی را از لحاظ روانی در نوجوان به وجود می‌آورد. همچنین اندرسون^۲ (۱۹۷۰؛ نقل از گروسی فرشی، ۱۳۷۱) معتقد بود که

تعویض مدرسه و بالغ شدن در افزایش مشکلات نوجوان نقش دارند و طبیعت و زمان این تغییرات در نوجوانی برای خیلی از آنان فشارزا است. در رویکرد مقابل پترسون^۱ (۱۹۸۰؛ نقل از گروسی فرشی، ۱۳۷۱) معتقد است تمام نوجوانان این مرحله پرآشوب را تجربه نمی‌کنند و در واقع این تغییرات را که الزاماً منفی نیستند، فرصتی برای سازش بیشتر تلقی می‌کند. با این حال نتایج مطالعات گسترده نشان می‌دهد که چهار عامل اصلی مدرسه (انتظارات مدرسه، اضطراب امتحان، نمره انضباط و شکست تحصیلی)، گروه همسالان، پذیرفته نشدن در گروه همسالان و فعالیتهای رقابتی از عوامل اصلی فشار روانی در این دوره می‌باشند. همچنین ارتباط با والدین و کم بودن پول توجیبی را از عوامل اصلی فشارهای روانی در دانش‌آموزان می‌دانستند. زینا اوسکا و پولاس^۲ (۱۹۹۲) و براهنی (۱۳۶۸) در تحقیقی که بر روی دانش‌آموزان انجام دادند به این نتیجه رسیدند که فشارزاترین عامل در دانش‌آموزان پسر مربوط به تجدیدی و در دختران مرتکب گناه شدن است. طبیعی است که هیچ یک از این دو دیدگاه به‌تنهایی نمی‌توانند ماهیت فشار روانی را توجیه کنند، چون برای توضیح فشار روانی در دوره نوجوانی باید نه تنها عوامل فشارزای محیطی، بلکه خصوصیات فردی مراحل قبلی رشد، تأثیرات خانوادگی، وضعیت اقتصادی-اجتماعی نوجوان در واکنش‌هایی که نسبت به فشارها از خود نشان می‌دهد، نقش داشته باشد. در نتیجه محقق به دنبال پاسخگویی به این سؤال بوده که آیا نوجوانان دانش‌آموز فشارزایی را در زندگی روزمره خودشان در طول یک سال گذشته متحمل شده‌اند و آیا می‌توان مقیاسی تهیه کرد که بتواند این فشارها را شناسایی کند. در این تحقیق سعی شده است به سؤالات جزئی زیر پاسخ داده شود.

۱- عوامل فشارزای زندگی نوجوانان چیست؟

۲- آیا مقیاس سنجش رویدادهای فشارزای زندگی نوجوانان از روایی قابل قبولی برخوردار است؟

۳- آیا مقیاس سنجش رویدادهای فشارزای زندگی نوجوانان از پایایی قابل قبولی برخوردار است؟

روش

جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دانش آموزان پسر است که در سال تحصیلی ۷۵-۷۶ دبیرستانهای دولتی سه ناحیه آموزش و پرورش شهرستان اهواز به تحصیل اشتغال داشته‌اند (تعداد کامل دانش آموزان در اختیار پژوهشگر نبوده است).

در این پژوهش برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای استفاده شده است. نخست فهرست دبیرستانهای پسرانه نواحی آموزش و پرورش شهرستان اهواز تهیه گردید، سپس از هر یک از این نواحی با روش تصادفی ساده ۳ دبیرستان و از هر دبیرستان ۱۲ کلاس در سه رشته مختلف و از هر کلاس ۴ نفر با توجه به نوع رشته به‌طور تصادفی انتخاب شدند که جمعاً ۴۶۶ نفر دانش آموز به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شده‌اند.

ابزار تحقیق

ساخت مقیاس رویدادهای فشارزای زندگی نوجوانان: ^۱ نخست از دانش آموزان خواسته شد تا تعدادی از رویدادهای زندگی خود اعم از رویدادهای تحصیلی و غیر تحصیلی (خانوادگی و محیطی) را که در طول یک سال گذشته پیش از تاریخ اجرای پرسشنامه با آن مواجه شده‌اند، مشخص سازند. زیرا اظهارات خود دانش آموزان می‌تواند منبع مناسبی برای تهیه مواد پرسشنامه مربوط به رویدادهای فشارزا باشد. همچنین براساس متون روان‌شناسی موارد دیگری به پاسخ‌های دانش آموزان اضافه شد. در نتیجه فهرستی طولانی از فشارزاهای روانی دانش آموزان با ۱۴۹ ماده تدوین گردید. در مرحله دوم بعد از اصلاح و ویرایش سؤالات از نظر فنی تعدادی از ماده‌ها حذف گردید و به ۷۸ سؤال کاهش یافت. سپس پرسشنامه ۷۸ سؤالی برای بررسی مقدماتی به ۱۲۰ دانش آموز داده شد تا سؤالات مبهم و نامفهوم را مشخص نمایند. در مرحله آخر پژوهش پرسشنامه تدوین شده، برای دستیابی به مناسب‌ترین ساختار ممکن برای مقیاس رویدادهای فشارزای زندگی نوجوانان و یافتن سؤالاتی که بیشترین همبستگی را با عوامل دیگر در

مقیاس داشته باشد و تا حد امکان برای مختصر نمودن طول مقیاس، مورد تحلیل عوامل قرار گرفت. با اجرای آزمون اسکری که تعداد تقریبی عامل‌های قابل استخراج از میان داده‌ها را پیشنهاد می‌کند، مشخص شد که با توجه به ارزشهای ویژه عوامل (مجموع مجذورات ضرایب عاملی ماده‌های موجود در هر عامل) حداکثر دو عامل قوی قابل استخراج می‌باشد. همچنین تحلیل عوامل داده‌ها با روش مؤلفه‌های اصلی پس از سه چرخش به بهترین ترکیب سؤالی ساختار عاملی دست یافت. البته برای تحلیل عوامل استخراج شده از بارهای عاملی حداقل ۰/۵۰ استفاده شد، به عبارت دیگر ضریب همبستگی ۰/۵۰ به عنوان حداقل درجه همبستگی قابل قبول بین هر ماده و عوامل استخراج شده تعیین شده است. بررسی حاصل از تحلیل عوامل فوق نشان داد که ۲۳ ماده روی عامل اول (فشارزاهای تحصیلی) و ۱۴ ماده روی عامل دوم (فشارزاهای غیرتحصیلی) قرار گرفته‌اند. و ۴۱ ماده روی هیچ کدام از دو عامل قرار نگرفتند و در نتیجه حذف شدند (جدول ۱).

در ضمن نتایج یک سری آزمون مقدماتی نشان داد که داده‌های این پژوهش برای تحلیل عوامل مناسب هستند. آزمون بارتلت^۱ برای کرویت داده‌ها $P < ۰/۰۰۱$ (۵۷۰۱/۹۳) و کی-رز-می‌یر و اولکین^۲ ($KMO = ۰/۶۲$) معنادار و رضایت‌بخش بودند. براساس آنچه که بیان شد، یک پرسشنامه ۳۷ سؤالی موسوم به پرسشنامه رویدادهای فشارزای زندگی نوجوانان (ALEI) ساخته شد. در ضمن آزمودنیهای مورد مطالعه در این پرسشنامه در مقابل هر پرسش یکی از موارد چهارگانه تأثیر زیاد (۳)، تأثیر متوسط (۲)، تأثیر جزئی (۱) و بی تأثیر (۰) را با توجه به اینکه آن رویداد را در یک سال پیش تجربه کرده‌اند به تشخیص خودشان علامت می‌زنند. در ضمن میانگین و انحراف معیار نمره آزمودنیها در پرسشنامه مقدماتی رویدادهای فشارزای زندگی $X = ۷۸/۹۵$ و $(SD = ۱۸/۲۱)$ و میانگین و انحراف معیار نمره آزمودنیها در پرسشنامه نهایی رویداد فشارزای زندگی به ترتیب $(SD = ۱۶/۷۲$ و $X = ۷۸/۲۹)$ می‌باشد.

یافته‌های پژوهش

پایایی پرسشنامه: ضریب بازآزمایی به دست آمده بین نمره‌های آزمودنیها (در دو نوبت آزمون و بازآزمون با فاصله ۴ الی ۶ هفته) برای کل آزمودنیها $r = 0/61$ به دست آمد. همچنین ضریب آلفای کرونباخ (همسانی درونی) مقیاس ALEI برای کل آزمودنیها $0/92$ محاسبه گردید.

اعتباریابی پرسشنامه: الف) روایی سازه: برای تعیین اعتبار پرسشنامه ALEI از روش تحلیل عوامل استفاده شده است. چون در روش تحلیل عوامل ارزشهای ویژه عوامل (مجموع مجذورات ضرایب عامل ماده‌های موجود در هر عامل) در ضرایب اعتبار آزمون نقش اساسی دارند به این صورت که هر عاملی که ارزش ویژه‌ای بالاتر از یک داشته باشد، از اعتبار مناسبی برخوردار است و بنابراین چون ارزش ویژه هر دو عامل استخراج شده از ارزش ویژه‌ای بالاتر از یک برخوردار بودند (به ترتیب برای عامل اول $2/60$ و برای عامل دوم $3/97$ بوده است). نتیجه گرفته می‌شود که مقیاس ALEI از روایی عاملی قابل قبولی برخوردار است. باید توجه داشت که اعتبار عاملی برای آزمونهایی که دارای خرده آزمون‌ها یا عامل‌های جداگانه می‌باشند، مناسب‌ترین نوع ضریب اعتبار می‌باشد (دلاور، ۱۳۷۴؛ نقل از عبادی، ۱۳۷۴).

در جدول ۱ بارهای عاملی دو زیرمقیاس استخراج شده ارائه شده است.

همان‌طور که جدول ۱ نشان می‌دهد ماده شماره ۴۶ در مقیاس مقدماتی و سؤال ۱ در مقیاس نهایی (شرکت در جلسه امتحان ثلث بدون آمادگی لازم) و ماده شماره ۵۵ در مقیاس مقدماتی و شماره ۳ در مقیاس نهایی (ممانعت اطرافیان از انجام کارهایی که مورد علاقه شماست) به ترتیب بالاترین بار عاملی $0/77$ و $0/76$ را روی عامل اول یعنی فشارزاهای تحصیلی و ماده شماره ۶۸ و سؤال شماره ۲ در مقیاس نهایی یعنی رسیدن به بلوغ و ماده شماره ۷۸ در مقیاس مقدماتی و سؤال شماره ۴ مقیاس نهایی به وقوع حوادث مثل سقوط هواپیما به ترتیب بالاترین بار عاملی را با $0/62$ و $0/60$ روی عامل دوم یعنی فشارزاهای غیر تحصیلی داشته‌اند.

جدول ۱- سؤالات و بار عاملی هر سؤال

عامل اول		عامل دوم	
سؤالات	بار عاملی	سؤالات	بار عاملی
۱- شرکت در امتحانات ثلث بدون آمادگی لازم	۰/۷۷	۲- رسیدن به سن بلوغ	۰/۶۲
۳- ممانعت اطرافیان از انجام کارهایی که مورد علاقهٔ ماست.	۰/۷۶	۴- شنیدن خبر حوادث طبیعی و غیرطبیعی	۰/۶۰
۵- طرد شدن از سوی معلم	۰/۷۵	۶- مراجعه به دندانپزشک	۰/۵۹
۷- عوض شدن معلم مورد علاقه و خوب	۰/۷۱	۸- نرفتن به مدرسه به علت بیماری	۰/۵۷
۹- عقب افتادن از نظر درسی به علت نداشتن معلم	۰/۷۰	۱۰- رفتن به بیمارستان برای ملاقاتی	۰/۵۷
۱۱- فوت یکی از اعضای خانواده	۰/۶۹	۱۲- دیدن خوابهای وحشتناک	۰/۵۷
۱۳- اجبار در آوردن ولی به مدرسه	۰/۶۸	۱۴- دعوا و درگیری با همکلاس‌ها در خارج از مدرسه	۰/۵۶
۱۵- از دست دادن یک دوست صمیمی	۰/۶۷	۱۶- فوت یکی از اطرافیان و همسایگان	۰/۵۵
۱۷- پشت در کلاس ایستادن برای تنبیه	۰/۶۷	۱۸- آسیب‌پذیری	۰/۵۴
۱۹- درگیری و جر و بحث با پدر	۰/۶۵	۲۰- جابه‌جا نمودن در کلاس به عنوان تنبیه	۰/۵۲
۲۱- کم کردن نمره به خاطر بی‌انضباطی	۰/۶۵	۲۲- خیابانهای شلوغ در مسیر مدرسه	۰/۵۲
۲۳- تحقیر شدن توسط معلم	۰/۶۵	۲۴- مزاحمت و اذیت همکلاس‌ها خارج از مدرسه	۰/۵۲
۲۵- مورد بی‌اعتنایی والدین قرار گرفتن به خاطر بد شدن وضع درسی	۰/۶۴	۲۶- درگیری با دوستان در محل سکونت	۰/۵۱
۲۷- گرفتن امتحان بدون اطلاع قبلی	۰/۶۴	۲۸- صحبت کردن در برابر دانش‌آموزان کلاس	۰/۵۰
۲۹- مزاحمت غیرقابل تحمل اطرافیان	۰/۶۴	۳۰- داشتن معلمی بی‌نظم	۰/۶۳
۳۱- کم شدن معدل	۰/۶۰	۳۲- نادیده گرفتن زحمات شما	۰/۵۷
۳۳- تبعیض قابل شدن توسط معلم در کلاس	۰/۵۶	۳۴- احساس نگرانی نسبت به آیندهٔ شغلی خود	۰/۵۶
۳۵- فشار اطرافیان برای انجام کارهایی که به آن علاقه نداریم	۰/۵۳	۳۶- داشتن معلمی بیمار و مریض احوال	۰/۵۲
۳۷- فرسوده بودن وسایل آموزشی و کلاسها	۰/۵۰		

ب) روایی همزمان: همچنین به منظور سنجش دقیقت اعتبار مقیاس ALEI از دو پرسشنامه اضطراب عمومی^۱ نجاریان، عطاری و مکوندی (۱۳۷۴) و مقیاس شکایت جسمانی SCL-90 استفاده گردیده است. که ضرایب همبستگی به ترتیب برای مقیاس ALEI با پرسشنامه اضطراب عمومی $r = 0/15$ و برای مقیاس ALEI با مقیاس شکایت جسمانی $r = 0/15$ بوده است. البته باید به این اصل مهم توجه داشت که اعتبار آزمون در گروه دیگری غیر از گروهی که مبنای گزینش ماده‌ها بوده است بررسی شده است. این نوع بررسی مستقل اعتبار آزمون، واریسی اعتبار نامیده می‌شود. چون هر وقت ضریب اعتبار بر مبنای داده‌های نمونه خاصی محاسبه شود که مبنای اساس انتخاب ماده‌ها بوده است، ضریب حاصل تحت تأثیر خطاهای تصادفی خاص یک گروه قرار می‌گیرد و مقدار آن به طور تصنعی بالا می‌رود. بنابراین میزان افت ضریب اعتبار که در واریسی اعتبار مشاهده می‌شود تا حدودی تابع حجم مجموعه ماده‌های اولیه و نسبتی از ماده‌هاست که انتخاب می‌شوند و همچنین عامل مؤثر دیگری در میزان افت ضریب اعتبار در واریسی اعتبار حجم گروه نمونه است. پس طبیعی است که در گروه‌های کوچکتر افت بیشتری در ضریب اعتبار مشاهده گردد. خلاصه اینکه افت ضریب اعتبار در واریسی اعتبار در مواردی بیشتر خواهد بود که گروه نمونه کوچکتر باشد، تعداد ماده‌های اولیه کمتر باشد، با نسبت کمتری از ماده‌های اولیه انتخاب شود و در پژوهش حاضر مقیاس رویدادهای فشارزای زندگی به طور همزمان با مقیاس اضطراب عمومی (نجاریان، عطاری و مکوندی، ۱۳۷۴) و خرده مقیاس شکایت جسمانی (مقیاس SCL-90) به ۱۱۰ دانش‌آموز که به صورت تصادفی انتخاب شده بودند داده شد، که این افراد غیر از گروهی از آزمودنیها بودند که مبنای گزینش ماده‌های اولیه بوده‌اند.

همچنین از طریق ضریب همبستگی پیرسون ضرایب همبستگی بین عوامل فشارزای غیرتحصیلی و فشارزای تحصیلی و کل مقیاس بر روی داده‌های نمونه اولیه ($N = 466$) محاسبه گردید. ضرایب همبستگی بین عوامل فشارزای غیرتحصیلی و فشارزاهای تحصیلی $r = 0/52$ و سپس عوامل فشارزای غیرتحصیلی و کل مقیاس $r = 0/93$ و بین عوامل فشارزای تحصیلی و کل مقیاس $r = 0/81$ بوده است که در سطح $P < 0/05$ معنادار می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌گونه که قبلاً گفته شد هدف این پژوهش ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش فشارهای روانی دانش‌آموزان دبیرستانی بوده است. با توجه به این هدف، پژوهش جاری به دنبال یافتن پاسخ برای دو سؤال بوده است که با عنوان نتیجه‌گیری به شرح زیر ارائه خواهد شد:

سؤال اول این پژوهش این است که آیا می‌توان یک مقیاس معتبر و پایا برای سنجش فشارزاهایی که دانش‌آموزان تجربه می‌کنند ساخت. براساس یافته‌هایی که از روش آماری تحلیل عوامل به دست آمده، می‌توان نتیجه گرفت که پرسشنامه ۳۷ ماده‌ای ALEI از پایایی و روایی عاملی رضایت‌بخشی برخوردار است. بنابراین پایایی بالای آزمون با روش همسانی درونی و با روش بازآزمون، نشان‌دهنده ثبات عملی و کاربرد مقیاس می‌باشد. پس با توجه به یافته‌های فوق که در بخش پایایی و روایی ابزار تحقیق اشاره شده است پاسخ پژوهش حاضر به سؤال اول مثبت بوده است. بدین معنا که با استفاده از ALEI به عنوان یک ابزار پایا و معتبر می‌توان به سنجش فشارزاهایی پرداخت که دانش‌آموزان در یک سال گذشته آنها را تجربه کرده‌اند. اهمیت این یافته هنگامی روشن‌تر می‌گردد که به عوامل به دست آمده با استفاده از تحلیل عوامل برای آزمون ALEI توجه کنیم. زیرا این آزمون قادر است که در دو زمینه به سنجش فشارزاهای روانی تحصیلی و غیرتحصیلی نوجوان پردازد. در پژوهش حاضر فشارهای روانی وارد بر دانش‌آموزان در تجربیات سال گذشته آنها به دو دسته فشارهای روانی تحصیلی و فشارهای روانی غیرتحصیلی قابل تفکیک هستند. چون یافته‌های به دست آمده از پرسشنامه ساخته شده در پژوهش جاری (پرسشنامه رویدادهای فشارزای زندگی دانش‌آموزان) پس از تجزیه و تحلیل عملیات، تحلیل عوامل در ذیل دو عامل دسته‌بندی شدند و دو عامل قوی را تشکیل دادند که از نظر همبستگی‌های درونی مواد با خودشان و کل سؤال انتخاب شده ۲۳ ماده ذیل عامل اول و ۱۴ ماده ذیل عامل دوم قرار گرفتند و باقی مانده سؤالات پرسشنامه حذف گردید به این ترتیب هر دسته از موادی که در ذیل این دو عامل دسته‌بندی شده بودند با عنوان فشارهای روانی تحصیلی و فشارهای روانی غیرتحصیلی نامگذاری شدند. این دو دسته فشار روانی در مرحله آزمایش و بازآزمایی دارای همبستگی مثبت و معنادار بودند. به عبارتی هر چه فشارهای روانی تحصیلی دانش‌آموزان بیشتر باشد، فشارهای روانی غیرتحصیلی آنان نیز افزایش می‌یابد. بنابراین

یافته‌ها، دانش‌آموزانی که تحت فشارهای روانی تحصیلی بیشتری به سر می‌برند به همان نسبت نیز در موقعیت‌های غیرتحصیلی تحت فشارهای روانی بیشتری هستند. این یافته با نتایج زینا اوسکا و پولاس (۱۹۹۲) انطباق دارد.

سؤال دوم این است که اصولاً آیا دانش‌آموزان نوجوان دبیرستانهای شهرستان اهواز در تجربیات یک سال گذشته خود با فشارهای روانی مواجه شده بودند. یافته‌های پژوهش جاری نشان داده که همه دانش‌آموزان با فشارهای روانی متعددی مواجه شده بودند که متناسب، با وضعیت و تجربیات خودشان به مواد این پرسشنامه به‌عنوان رویدادهای فشارزایی که در سال گذشته با آن مواجه بودند واکنش نشان داده‌اند. ولی نکته مهم این است که برخی از این دانش‌آموزان در سال گذشته با فراوانی‌های کم تا متوسط پاره‌ای از فشارزاهای روانی و غیرروانی را تجربه کرده‌اند و از طرفی برخی از این فشارزها در تعدادی از دانش‌آموزان تأثیر زیاد و در تعدادی دیگر همان رویدادها تأثیرات متوسط و جزئی داشته‌اند یا اینکه اصولاً بی‌تأثیر بوده‌اند.

یافته جالب توجه دیگر این پژوهش این است که بخش زیادی از فشارزاهای روانی دانش‌آموزان مورد مطالعه به شرایط تحصیلی آنان مربوط می‌شود. این یافته نیز با نتایج به‌دست آمده از مطالعات (زینا اوسکا و پولاس، ۱۹۹۱ و براهنی، ۱۳۶۸) همخوان است. از طرفی دیگر توجه به شرایط غیرتحصیلی در پیدایش فشار روانی تحصیلی دانش‌آموزان اهمیت خاص دارد، زیرا چنین فشارهایی چنانچه به‌صورت مزمن در روند عادی مدرسه وارد شوند در نهایت بر عملکرد تحصیلی و عاطفی دانش‌آموزان تأثیرات منفی خواهند داشت. بنابراین پاسخ پژوهش حاضر به سؤال دوم تحقیق نیز مثبت بوده است.

منابع

احدی، حسن و نیک‌چهر محسنی. (۱۳۷۰)، روان‌شناسی رشد؛ مفاهیم بنیادی در روان‌شناسی نوجوانی و جوانی، تهران، حوزه نشر بنیاد.

براهنی، محمدنقی. (۱۳۶۸)، «رویدادهای فشارزا در زندگی نوجوانان»، خلاصه مقالات سمپوزیوم استرس، تهران، دانشگاه علامه طباطبائی.

پولادی ری شهری، الله کرم. (۱۳۷۴)، «بررسی رابطه استرس دانشجویان با عملکرد تحصیلی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، اهواز، دانشگاه شهید چمران، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.

عبادی، غلامحسین. (۱۳۷۴)، «هنجاریابی پرسشنامه ۱۶ عاملی شخصیت کتل فرم E در شهرستان اهواز»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد سنجش و اندازه‌گیری، دانشگاه علامه طباطبائی.

گروسی فرشی، میرتقی. (۱۳۷۱)، «استرس‌های نوجوانی»، مجله اطلاعات علمی، دوره هفتم، شماره ۱.

نجاریان، بهمن. یوسف‌علی عطاری و بهنام مکوندی. (۱۳۷۴)، «ساخت و اعتباریابی مقیاس اضطراب عمومی ANQ»، مجله علوم انسانی دانشگاه الزهراء (س)، دوره پنجم، شماره ۱۵ و ۱۶.

DOHRENWEND, B. PEAR LIN, L. CLAYTON, P. HANBURG B. RILEY. R.S. ROSE, R.M. (1982). Report on stress and life events. In: G,R. Elliott & C. Eisdorfer Stress and human health. New York: Springer.

ELLIOTT, G.R. & EISDORFER, C. (Eds). (1982). Stress and human health: Analysis and implications of research. New York: Springer.

HOLMES, T.H, and RAHE. (1967). The social readjustment rating scale. Journal of psychosomatic research, 11, 213-718.

LAZARUS, R.S. (1987). The stress and coping paradigm. In C Eisdorfer, D. cohen A. Kleinman & P. Maxim Models for clinical Psychopathology (PP. 177-214). New York: spectrum.

SELYE, H. (1982). History and present status of the stress concept. In: L. Goldberger & Brentiz. (Eds) Handbook of stress (PP. 7-1) New York: Freepress.

ZENIAWSKA, E. POLUS. (1992). Change in psychology stress in third classes high schools student as a result selfreport. Journal Roesz-panstaw, zakihiy. 41, 5-6: 2919.

وصول: ۸۳/۶/۱

پذیرش: ۸۳/۸/۲۹